

BARÁTHI OTTÓ

Koszorú(k)ba kötött különleges kincseink Bemutatjuk Nógrád megye nemzeti értékeit

A „Nógrádikum – Kincseink őrzője” gazdag és folyamatosan bővülő, gyarapodó tárház, amelynek minden darabja önmagában is, de egymás mellé rakva különösen felejthetetlen élményt nyújt – írta a Nógrád Megyei Értéktár 2013. évi köszöntőjében Skuczai Nándor, a Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlésének Elnöke. Mi pedig örömmel mutatjuk be lapunk egyik állandó szerzőjének erről a csodás kincstárról készített színes pillanatfelvételét.

Az értékről. Emlékeznek kedves olvasóim, hogy a Palócföld c. folyóirat 2016-ban kinevezett főszerkesztője, dr. Gréczi-Zsoldos Enikő mit írt köszöntőjében? „Értékkörzés – értékteremtés – értékek hirdetése: ez a mi garabonciás hivatásunk [...] A Palócföld legyen továbbra is hírvivője a helyi értékeknek, s befogadója a magyarság mindenkori kulturális kvalitásainak. Ennek reményében invitálok kedves Olvasóinkat és Szerzőinket a közös útra.” Minthogy hasonló szellemben született a Nógrád Megyei Értéktár is, bemutatására keresve sem találhattam volna autentikusabb teret-helyet, mint magát a folyóiratot.

Ha már értékeink kerülnek terítékre, nézzük először a szó jelentéstartalmát – könyvtárnyi definíció alapján – saját szintézisemben: egyénben, közösségben, emberi cselekvésben, alkotásban meglévő különleges – a társadalom által elismert, közösségek által nagyra becsült – tulajdonság.

A törvényről. Az Országgyűlés a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvénnyel biztosította, hogy jogi keretek között induljon meg egy széleskörű gyűjtési folyamat, amelyen belül lehetőség nyílik a magyarság számára fontos értékek lajstromba vételére. A „hungarikumtörvény” bevezető rendelkezései hangsúlyozzák a szabályozás fontosságát, az értelmező rendelkezésekben pedig olyan fontos fogalmakat magyaráz a törvényhozó, mint például a nemzeti érték, az ágazati értéktár vagy éppen a hungarikum. A törvény elsődleges célja az értékek ún. „nemzeti értékpiramisba” történő rendezése. A piramis alján a helyi (települési, tájegységi, megyei, ágazati stb.) értéktárak szerepelnek, hiszen az értékekhez legközelebb állók tudhatják és érthetik valójában,

hogy milyen fontos is az az érték, amelynek fennmaradása, népszerűsítése a magyarság leleményességét, teremtő képességét bizonyítja a világ közvéleménye felé. A helyi értéktárbizottságok önkéntesen hozhatók létre, a törvény lehetőséget biztosít az önkormányzatoknak arra, hogy megbízhatnak a nemzeti értékek azonosítását, gondozását végző, az érintett területen működő egyéb szervezetet is a feladat ellátásával. Az így nyilvántartásba vett értékeket nemzeti értéknek hívjuk. Az értékpiramis felsőbb szintjeire való lépésről már a Hungarikum Bizottság dönt, melynek munkáját nagyban segítik az ágazati szakbizottságok.

A hungarikum, amely nemzeti érték, a törvény meghatározása szerint: a magyarság és a magyarországi államalkotó nemzetiségek tevékenységéhez, termelési kultúrájához, tudásához, hagyományaihoz, a magyar tájhoz és élővilághoz kapcsolódó, nemzetünk történelme, valamint a közelmúlt során felhalmozott és megőrzött minden szellemi és anyagi, természeti, közösségi érték vagy termék, illetve a tájhoz és élővilághoz kapcsolódó materiális vagy immateriális javakat magába foglaló tájérték, amely tanúsodik egy emberi közösség és az adott terület történelmi kapcsolatáról. A hungarikum olyan nemzeti érték, amely nemzeti szempontból meghatározó jelentőségű, a magyarságra jellemző és közzismert, jelentősen öregbíti hírnevünket, növelheti megbecsülésünket szerte a világon, továbbá hozzájárul új nemzedékek nemzeti hovatartozásának, magyarságtudatának kialakításához, megerősítéséhez. Hungarikum csak az lehet, amelyet a Hungarikum Bizottság határozatában annak nyilvánított. Látható, hogy hosszú utat tesz meg egy adott érték, mire hungarikummá válik.

NÓGRÁDI NEMZETI ÉRTÉKEINK: A NÓGRÁDIKUMOK¹

A Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése 2013. június 6. napjával létrehozta a Nógrád Megyei Értéktár Bizottságot. A Bizottság munkájába bevonja a Nemzeti Művelődési Intézet Nógrád Megyei Irodáját. A Bizottság döntéseinek előkészítését állandó véleményezői kör segíti Szakmai Munkabizottságként. A Bizottság munkaszervezeti teendőit a Nógrád Megyei Önkormányzati Hivatal látja el. A Hivatal kijelölt ügyintézője az Önkormányzati és Jogi Osztály munkatársa. A Nógrád Megyei Értéktárban nyilvántartott nemzeti érték adatait Nógrád Megye Önkormányzata honlapján (www.nogradikum.hu) teszik közzé kategóriák szerinti csoportosításban.

¹ A megyei önkormányzat területi referensének 2020 augusztusában megerősített közlése szerint.

Agrár- és élelmiszergazdaság (4 érték)

- Horgászparadicsom a Mátra lábánál – Maconka (Bátonyterenye)
- Palotási tó
- Palóc ferentő
- Bogyós gyümölcsstermesztés (Berkenye)² – régi hagyomány a községben a „bogyósok” termesztése. 1996 óta jó minőségű biogyümölcs-termeléssel is foglalkoznak, több európai országba exportálnak. Az 1994-ben létesített hűtőház félszáz lakosnak adott munkát, míg a gyümölcsfeldolgozó kapacitása 800 tonna fölé nőtt. A feldolgozott gyümölcs legnagyobb része málna, a többi szeder, ribizli és egyéb gyümölcs.

Egészség és életmód (1 érték)

- A Sóshartyáni Jódacqua jódos gyógyvíz – 100%-ban természetes eredetű, őstengeri koncentrátum. A termék 1,5–2 ml-e fedezi az Egészségügyi Világszervezet által javasolt napi jódszükségletet. A gyógyvíz jódon kívül több makro- és mikroelemet tartalmaz, melyek szinergiahatása magasabb fokú hasznosulást eredményez. A gyógyvíz 200 ml-es kiszerezésben az adagolástól függően 3–6 hónapnyi jódpótlást biztosít.

Épített környezet (43 érték)

- Szent-Györgyi Albert-szobor és -emlékhely (Terény) – Szent-Györgyi Albert, az első magyar Nobel-díjas tudós gyermekkorának színhelye volt a kiskéri kúria. 1993. szeptember 16-án, a tudós 100. születésnapján, a falu lakossága egy róla elnevezett utat adott át, a faluban emlékművet állított, a

magtárépületnél emléktáblát avatott a nagy tudós tiszteletére. 2002-ben a szoborparkban felavatták Párkányi-Raab Péter szobrászművész által készített, Szent-Györgyi Albert professzor mellszobrát.

- Romkert műemlékővezet (Pásztó) – az eredeti épületeket a XI. század végén, a XII. század elején emelték. A monostort 1190-ben királyi adományként a ciszterciák kapták meg. Az U-alakú monostorépület a templom déli oldalához csatlakozott. Feltárássra került a káptalanterem, a nyu-

² A szerző a kategóriákon belül egy-egy értéket részletesebben is bemutat (a Szerk.).

gati szárnyban a refektórium, a konyha és kisebb raktárak. A legutóbbi ásatáskor két műhelyépület falai kerültek elő, melyek az első monostorhoz tartoztak. A mai kolostorépület egyemeletes, téglalap alaprajzú.

- A szandai Máriácska-káponka
- 1300-as években épült római katolikus templom (Zabar)
- Tari udvarház és katolikus templom
- Egyházasdengelegi Árpád-kori templom
- Glatz-galéria (Buják)
- A maconkai Szent István Emlékpark
- A balassagyarmati börtön és kápolna
- A mátramindszenti római katolikus templom szárnyas oltára
- Nógrádi vár
- Háromnyílású műemlék kőhíd (Héhalom)
- Szent Márton római katolikus templom (Csesztve)
- Kishartyán római katolikus temploma
- A szécsényi evangélikus templom oltára
- Teleki-Degenfeld-kastély és műemléki környezete, valamint a Teleki-kultusz (Szirák)
- Karancs-kápolna
- Mikszáth Kálmán Emlékház
- Szontágh-ház
- Madách-kúria
- Palóc Múzeum és Palóc Liget
- Drégely vára és várjátékok
- Szent István király római katolikus templom (Cserhátsurány)
- Érsekvadkerti kálvária és a Búcsúzó-kápolna
- A nádújfalui fakazettás római katolikus templom és harangláb
- Cserhátsurány kastélyai
- A berceli kastélyok és kúriák
- Hollókő vára és néprajzi értékei
- Patak épített örökségei (Háromlyukú kőhíd, Szent János-kápolna, Szent Anna-kápolna)
- Terény község római katolikus templomában a kézzel-lábbal megszólaltatott harangok
- A homokterenyeyi Szent Márton-templom
- A litkei Szent Kereszt Római Katolikus Templom Szent János

- mellékoltára, valamint a szentélybeli feszület és Szűz Mária-szobor
- A szurdokpüspöki Szentkereszt Felmagasztalása Templom Barokk Főoltára
- Szécsényi Tűztorony
- A maconkai Szent István-templom
- Szécsény várának és egykori városfalának, tornyainak, kapuinak maradványai
- Legénd műemlékei
- Kálvária (Buják)
- Szandai középkori várrom
- Népi harangláb (Cered)
- Palócok Vigyázó Nagykeresztje és a kápolna (Herencsény)
- Balassagyarmati ortodox temető
- Edvi Illés Ödön családi sírbolt

Ipari és műszaki megoldások (1 érték)

- Magnéziumöntöde, Salgótarján – A Salgo Metal-Works Zrt. (elődjei: Salgo-Metall Kft, Vasipari Kutatóintézet) szakemberei a könnyű-, színesfém- és acélötvözetek gyártásában több évtizedes tapasztalattal rendelkeznek. A cég indukciós kohói lehetővé teszik a szabvány- és az egyedi kémiai összetevőjű ötvözetek előállítását. A kohók a kevésbé értékes, másodlagos nyersanyagok, többek között fóliák, forgácsok, habok gazdaságos feldolgozására is alkalmasak.

Kulturális örökség (34 érték)

- Orsósmagnó-múzeum (Terény)
- Bujáki sokszoknyás népviselet
- Búcsúfia (Hasznos)
- Viselettörténeti babagyűjtemény (Vanyarc)
- Tar Lőrinc pokoljárásának története (Tar)
- Fakanálkészítés hagyományai (Mátrakeresztes)
- Szurdokpüspöki Mária-kultusz
- Palóc szőttes, hímzés és népviseleti baba
- A kazári és vizslási népviseletbe öltöztetett babagyűjtemény
- Áttört fafaragás technikája
- Barják-képeslapgyűjtemény
- A kazári női népviselet
- Rimóci táncok
- Rimóci népviselet
- Gyöngyös főkötő
- Lóci Kalendárium
- Tinódi Lantos Sebestyén éneke
- Lapujtói népviselet
- Nógrádmegyeri pásztorkultúra öröksége – juhásztánc, duda- és furulyahagyték
- Honfoglaláskori övveret (Karanclapujtó)
- Nemti palóc viselet
- Vadkerti népviselet
- A bujáki Szent Márton-kultusz
- A diósjenői fehér hímzés

- A régi maconkai népviselet
- Hanák Kolos turisztikai öröksége
- A bujági kutyaköszörű
- Hagyományőrzés Kazáron, az Ófalu, a karikázó és a csárdás
- Szurdokpüspöki monográfiái Valus Piroska gyűjtése alapján
- Palócföld irodalmi, művészeti, közéleti folyóirat
- Varsány közösségi élete és a túróslapény-készítés hagyományainak éltetése
- A rimóci rezesbanda hagyományteremtő tevékenysége
- Csécsi Madách–Fráter-kultusz
- Lyapuskás csejpec és viseleti kendőgyűjtemény

Természeti környezet (12 érték)

➤Tsitári-forrás – Mária-kegyhely (Hont) – Drégelypalánk és Hont között található a Tsitári-forrás, Kutyka és a Mária-kegyhely, a csitári kápolna, mely a forrás miatt ismert zarándokhellyé vált. A tsitári-források közelében már a középkorban két kápolna állt, s állítólag Drégely várából is ide jártak imádkozni a „titokzatos alagúton át”. 1977-ben VI. Pál pápa apostoli áldását küldte a kegyhelynek, s mindazoknak, akik e helyen a papi hivatásokért is imádkoztak. A csitári főbúcsú ideje áldozócsütörtök.

- A nemti Leány-kő
- A nógrádszakáli Páris-patak völgye
- Honti szakadék
- Karancs–Medves Tájvédelmi Körzet (Zagyvaróza)
- A bánki tó és a hozzá kapcsolódó kulturális hagyományok
- Riolittufa (Kazár)
- Milleniumi facsoport – Szent István Park (Litke)
- Salgótarján – Salgó vár
- Salgótarján-rónabányai Szilváskő és környezete
- Tuzson-Arborétum (Fenyvespuszta, Tar)
- Sámsönházai Geológiai Tanösvény

Turizmus és vendéglátás (11 érték)

- Szilvaszombat (Kétbodony)
- Libakultusz (Szurdokpuspöki)
- Muzsikál az erdő
- Haluskafesztivál (Vanyarc)
- Múltidéző Zsigmond Napok (Pásztó)
- Vadkerti nagyönc
- Szalonnasütővas
- Borzagpálinka
- Nemzetiségi nap (Terény)
- Rétes (Hasznos)
- Nógrád Megyei Nemzetiségi Találkozó (Bánk)

Összesen 106 nógrádikum.

Információink szerint a 2020 szeptemberében – lapzártánk után – sorra kerülő értéktárbizottsági ülésen néhány újabb helyiérték-javaslat kerül elbírálásra. Ami egyben azt is jelenti, hogy várhatóan még folyamatosan bővül megyénk nemzeti értékeinek, nógrádikumainak száma.